

Розподіл прав та свобод (економічних, соціальних, політичних), необхідних для людського розвитку, в Україні дуже нерівномірний, на відміну від соціально-ринкової системи формування доходів. Українською особливістю є тісний зв'язок рівня прав і свобод із добробутом та соціальним статусом. Члени політико-економічної еліти та наближені до них люди користуються надто широкими, неприйнятними в розвинених країнах правами та свободами.

На противагу соціально-ринковій українська система формування доходів передусім стимулює не тих, хто створює вартість, а тих, хто краще перерозподіляє доходи на свій зиск, тих, хто вміє винаходити та використовувати механізми необґрунтованого збагачення. Це породжує небажання багато і сумлінно працювати заради успіху та формує спрямованість на швидке збагачення будь-яким шляхом, навіть аморальним чи незаконним.

Для приведення восьми параметрів системи формування доходів, що суттєво впливають на людський розвиток, до рівня соціально-ринкової системи в Україні необхідно реалізувати складний комплекс довгострокових заходів. Серед цих заходів визначальна роль належить збільшенню соціально-економічної сили основної частини населення. Лише воно здатне примусити політико-економічну еліту відмовитися від збереження вигідної для неї системи суспільної організації.

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*О. О. Чуприна, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

*К. С. Чуприн, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Процеси економічної трансформації, що відбуваються в Україні протягом останніх двадцяти п'яти років, зумовили значні зрушення у соціальній структурі суспільства. Ці перетворення супроводжуються глибоким розшаруванням населення за рівнем доходів та неприпустимим збільшенням частки бідного населення. З проблемами бідності та соціальної нерівності нерозривно пов'язані такі явища, як руйнація систем освіти та охорони здоров'я, скорочення тривалості життя, зниження чисельності населення, деградація наукового потенціалу країни, трудова міграція, низька продуктивність праці та поступове погіршення якості трудових ресурсів тощо. Подібна ситуація не тільки породжує значну соціальну напругу, а й гальмує подальший соціально-економічний розвиток країни у цілому.

Профілі нерівності за рівнем доходів у провідних країнах світу та Україні мають різну форму. Так, у розвинених країнах він ромбовидний: близько 5 %

населення є багатими та представляють вищий клас, 80 % складають середній клас, 15 % належать до категорії бідних, тобто нижчого класу [1, с. 9]. В Україні соціальна структура нагадує трикутник: 1–2 % належать до вищого класу, 10–12 % мають середні доходи та представляють середній клас, усі інші, а це понад 85 % населення, мають бути віднесені до найбіднішого нижчого класу [2]. Отже, проблеми бідності та соціальної нерівності в сучасній Україні набувають небезпечних масштабів, суттєво загрожуючи безпеці людського розвитку.

Особливо гострими вони є для таких груп населення: для домогосподарств, до складу яких входять неповнолітні діти або пенсіонери, для мешканців сіл, для робітників, зайнятих у сфері рибальства, рибництва, в сільському, лісовому господарстві, на будівництві, в охороні здоров'я та сфері надання соціальної допомоги. Особливістю бідності в Україні є бідність працюючих, що є зовсім нехарактерним для розвинених країн і викликає особливе занепокоєння. Адже на зайнятому лежить відповідальність не тільки за його власне життя, а й за добробут непрацевдатних членів домогосподарства.

Одним із головних негативних наслідків надмірної соціальної нерівності та бідності є втрата людського потенціалу країни, особливо у сферах освіти та охорони здоров'я. Така ситуація не тільки негативно позначається на поточній соціально-економічній ситуації, а й є перешкодою для подальшого розвитку, особливо в умовах розбудови постіндустріального суспільства. Так, за висновками фахівців ООН, якщо декілька десятиліть тому конкурентні переваги були у країн з багатими природними ресурсами, капіталом, то сьогодні економічне зростання на 64 % залежить від людського і соціального потенціалу, від природних ресурсів – на 20 %, від капіталу – на 16 %. [2]. Тому подолання бідності та значної соціальної нерівності є ключовим завданням сучасної соціально-економічної модернізації, від успішності виконання якого залежать перспективи подальшого розвитку країни.

На нашу думку, ця мета може втілюватися двома шляхами. По-перше, через забезпечення умов для повноцінної реалізації підприємницького, трудового, інтелектуального та творчого потенціалів країни. По-друге, через соціальне забезпечення незахищених верств населення та вдосконалення системи відтворення людських ресурсів. Проте ефективність реалізації цих заходів на практиці неможлива, якщо першим кроком не стане вдосконалення пропорцій перерозподілу суспільного продукту і реальна боротьба з корупцією та тіньовим сектором економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добренєков В. И. Социология: Социальная структура и стратификация / В. И. Добренєков. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 536 с.
2. Юрчишин В. «Зарплатні сльози». Хто винен і що робити [Електронний ресурс] / В. Юрчишин – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=814.